

Jardins de Samarcanda #117

BARCELONA SENSE DATA

Patrick Gifreu

Epíleg de Vicenç Altaió

Aquest llibre va ser publicat per primera vegada el 2004
per les Éditions du Rocher de Monaco en una edició bilingüe
amb la traducció al francès feta pel mateix autor
i amb un prefaci de Samuel Brussell.

Jardins de Samarcanda

Col·lecció dirigida per
Antoni Clapés, Esteve Plantada i Víctor Sunyol

Disseny de la coberta: Ton Granero
Dibuix de la coberta: Marià Dinarès
Correcció: Gemma Medina
Maquetació: Grafime, S.L.

© Patrick Gifreu, 2025
© de l'epíleg: Vicenç Altaió, 2024

La cita de Valère Novarina del colofó
és del llibre *L'acte desconegut*,
traduït per Sabine Dufrenoy i Anna Soler Horta,
publicat per Lleonard Muntaner Editor (2012)

© d'aquesta edició:
Cafè Central associació cultural
Carrer de la Tarongeta, 24-26
17200 Palafrugell (Girona)
www.editorialecafecentral.cat
Imprès a Romanyà Valls

ISBN: 978-84-10482-82-1
Dipòsit legal: GI 171-2025

Primera edició: febrer 2025

TAULA

11	Pregària sobre el banc del parc Güell
13	Estudi
15	Tertúlies
17	Els germans
19	El port
21	Visió del pare a la badia de Ciutat de Mallorca
23	Els dos miralls
25	Al palau
27	Tres que canten, carrer Hospital
29	Surten les senyores de Sade
31	De la nit
33	Estada a Montserrat
35	A la Fundació Miró
37	Anant a ca la Madam Gladys
39	Allò que veu la mosca
41	El samurai casa la filla al Pirineu
43	En baixar les escales penso en en Brossa
45	Marià Manent, fill del cel i de la terra
47	La veritat surt de la boca del poeta
49	El remei
51	El bar
53	La visita a la universitat
55	Música a ciutat

- 57 El Pavelló de vidre
59 La via olímpica
61 L'horòscop
63 La palmera entotsolada
65 Dues maneres de volar
67 De mica en mica
69 Les festivitats
71 Essències d'època
73 El càstig
75 A ca l'Amat
77 Final de pel·lícula
79 Meditació a Montjuïc sobre una tomba anònima
81 Carrer Sant Domènec del Call
83 El bagul
85 Homenatge al seny camperol
87 Invocació a favor dels ramats incontrolats
89 Metafísica a la Boqueria
91 Un Nadal blanc
93 Costums vigents
95 Plaça Reial
97 El Museu del Joguet de Figueres

99 *D'ha a ics fins a Barcelona sense data,*
els bons dies

**BARCELONA
SENSE DATA**

Soon cool tramontana will stir the leaves

W. H. AUDEN

PREGÀRIA SOBRE EL BANC DEL PARC GÜELL

El cel és alt de tan blau. El mar hi puja sense fi.

Tu n'ocupes la part alta. Jo vago cec per l'ací.

Deixa que el banc arrenqui el vol

i amb cor dejú, t'amoixaré el llom.

Blanc, blau és el mantell, la pell

per al teu preuat amic.

ESTUDI

I

L'Anita s'abalteix sobre el llit,
fent brandar uns rissos castanys,
el nas camús, el panxell nu.
Respira breu i sovint, l'alè sacsejat.
Li estrien el cos retxes de llum
que s'escolen entre els llistons de la persiana.

II

Goteja la llàgrima fins a arribar al somriure
que s'èsbossa agredolç.
Això es descobreix, enretirats els cabells,
amb el pàmpol de l'orella.

TERTÚLIES

Congenio amb un quartet de «ressopaires»
entorn d'un epicuri acabat, i l'èmfasi habitual.
Quan l'Altaió pren la paraula —paraules espurnejades
d'observacions finíssimes— és difícil de fer una basa.
Ens lliurem a les libacions i entaulem relacions secretes
en un país infidel. Anem molt desencaminats.

ELS GERMANS

Sap compaginar els episodis
de la nostra llarga companyonia.
Sap mestrear filons de sobretaula
en l'estudi que ressona en confins.
Brillant, sap com compartir l'admirar-se.

Que diferents som els germans!
de banda a banda de la frontera.
Taciturn, parlo una llengua críptica
que vaig pouar al fons sens fons
tot intentant fer de cada acte tracte.

Surt ell i papalloneja entre fúries
afanyant-se a distingir l'humor cortès
del que en diu amor espiritual.

EL PORT

Seríem injustos a no reconèixer
que el port desconfia de l'aventurer.
Ell, luctuós, aviat queda amb l'àlè mort.
Darrere la transparència dels vidres
sol trobar-s'hi un daltabaix fenomenal.
La finestra s'obre tothora a un carrer
secundari que deriva cap a la buidor.
Sí, el dictat superior dona encara el to.
Amb una insidiosa eficàcia, rosega
les arrels, torba l'ànim i emmetzina.
El fons sonor és menyspreable.
Podríem reflexionar-ho si no fos que
la llum minva de cop, la grua es detura,
sentim vents gèlids i caiguda d'aigua.
Vibrant i setinat és el panorama.
El port amuntega allò virolat,
unes cases plantades a flanc de turó
on els contramestres es retiren d'hora.
Una tortuga erra en un racó de jardí
mentre que a les postals la bellesa pren
la forma d'un somrís de l'altre cap del món.

VISIÓ DEL PARE A LA BADIA DE CIUTAT DE MALLORCA

En un vaixell de la Transmediterrània
entrem a la badia de Ciutat.

Se m'apareix el pare,
cinquanta anys enrere,

presentant armes a la família reial.

De la flota desclosa només va guardar

el temps que va viure

una imatge nítida: la Infanta.

ELS DOS MIRALLS

En el menjador de la casa on vaig néixer,
hi ha dos miralls cara per cara.
El més gran és part integrant
d'un armari alt i massís;
el segon, de caire mural,
senyoreja a l'altra banda de l'estança.
Era davant del primer
que els clients s'emprovaven els vestits,
americanes i pantalons, acabats de filbastar.
S'hi miraven i remiraven,
gesticulaven de manera insòlita,
i fins feien contorsions ridícules.
Mon pare entreobria la porta de l'armari
amb la cautela pròpia del mag
per tal que poguessin gaudir de la vista
del dors, fins llavors ocult.
He crescut, menjat i dormit, entre dos miralls.
Els m'han vestit i m'han obert un espai a l'infinit.

AL PALAU

El gran mirall mural
té la pròpia tècnica per inseriure
els cossos en el reflex que produeix.
Fa captiu el cos en moviment
en un espai del qual mesura l'ordre social.
Després de Versalles,
el dinou ho ha fet molt bé,
atorgant a la consciència de la burgesia
el reflex de si i de l'entorn,
a tall de metàfora d'una posició.
És el cos d'un gaudiment
ja no físic sinó social.
Però permeteu que el mirall mural,
aquell d'ús més íntim,
romangui per a mi aquell objecte
que dona al reflex un efecte de sorpresa,
quan en la rapidesa o en la vacuïtat de l'esperit,
un breu instant, no m'hi reconec.

TRES QUE CANTEN, CARRER HOSPITAL

Dos amics de Marsella canten *¡Ay, Carmela!*.
Espero que acabin i entonem la *Coupo Santo*.
El paviment ressona sota els talons.
A la Rambla veiem com apedreguen un bus.

SURTEN LES SENYORES DE SADE

Tres dives que s'han mogut hores a l'escenari,
acollidores, propícies o adverses, frustradores.
S'ageganten evidenciant el meu trist paper de tercer.
He de saber comportar-me com el cavaller sense màcula.
Perquè elles han baixat del pedestal i s'acullen a nos ,
esclafint de tant en tant unes riallades nervioses.

DE LA NIT

La indústria de la diversió, l'àngel de les tenebres
i totes les mentides de la nit m'acaparen els sentits.
Me'ls sento extraviats per fantàstics prodigis.

ESTADA A MONTSERRAT

I

No sé qui de la quadrilla va proposar
de pujar a Montserrat veure el dia clarejar.
Espolso la son, la llengua desfeta, el seny aigualit.
Imprecís és el límit entre eufòria i mareig.

II

Atrapat en un somni, intento mitigar la ferocitat.
Inspiro l'aroma d'un flascó i m'esplaio en fets i paraules.
Amb una batuda d'ales em llanço a una volada llarga.
Així és com un lloc fugaç esdevé seu de la vitalitat.

A LA FUNDACIÓ MIRÓ

Dubto. A primera vista,
l'artista vol demostrar la importància de les paraules
i com la seva combinació pot ser més efectista
fins i tot que les mateixes imatges.
L'artista ha construït un espai fent servir
únicament els eslògans, descontextualitzats,
que aleatòriament van apareixent en monitors
de televisió repartits per tota la sala.
Al capdavant, i si no vaig errat,
se'm vol fer fer el paper de l'espectador,
el d'un receptor que emmagatzema tota la informació
que li arriba sense poder-ne fer una tria.
Ho entenc. I ho sento.
Vaig apuntant, entre d'altres:

WE PROMISE YOU A CAPTIVE AUDIENCE.
LA CULTURA ES MEREIX EL NOSTRE MÀXIM INTERÈS.
COM FER DRINGAR LES CAMPANES DE L'ESTÈTICA DEL FUTUR.

En haver escrit aquestes frases a la llibreta,
pero d'apuntar. I se m'acut un vers,
que em fa tot l'efecte de ser de Fages de Climent:

AMB PROPI IMPULS VOGAREN LES CAMPANES.

ANANT A CA LA MADAM GLADYS

Abans d'arribar a una altra illa d'habitatges,
mitjana o gran, de cases o immobles
—és freqüent que es toquin—
s'ha de creuar una zona depauperada,
sobre un sol fangós, amb casetes de fusta,
posts clavades sense ordre, el sostre de zenc,
els nens pobres, bruts, les dones que van
a cercar aigua en l'única aixeta disponible,
i l'electricitat robada als veïns.
És el que vam fer, Carlitos i jo,
per anar al curs de piano,
a ca la Madam Gladys, la professora
de tècnica francesa, i de mans altes
que prolonguen els braços.

ALLÒ QUE VEU LA MOSCA

M'ha tocat avui
apropar-me a la ciutat invisible.
Allà on les coses viuen
en l'obscuritat absoluta.
Hi vaig caçant la indiferent natura
que vindria a violar la llum artificial.
Hi veig el que veu la mosca.
Ens-per-al-negre, molses, fongs,
dipòsits ferruginosos,
obra d'una altra vida:
matèria de Tàpies.
Centímetres d'abjecció
i flors verinoses de la deixalla
mirotegen per la pantalla
d'una aigua continguda
en la fotografia de la nit.
Immundícia de tots, clar,
allà on el temps és eternitat
i pas.

EL SAMURAI CASA LA FILLA AL PIRINEU

No és pas cada dia que al Pirineu
el pare de la núvia va vestit de samurai.
Somriu amb afabilitat a tots els presents,
bocabadats, i al senyor rector.
No crec pas que durant la cerimònia
se li acudeixi desembeinar.

EN BAIXAR LES ESCALES PENSO EN EN BROSSA

Trobo a la capçalera de l'hotel uns mots gargotejats:

*Guardava les botes per la gent del circ,
però ara ja no passen.*

Penso en en Brossa en baixar les escales.

Cap dubte, el missatge és seu.

MARIÀ MANENT, FILL DEL CEL I DE LA TERRA

Deso pàgines del dietari al calaix de la memòria.

No perdo res de la paraula.

Ell, el més fort i ardit, no podia ser exclòs
de la força a través de la qual es manifesta
la dinàmica de l'univers.

Se'm fa encontradís.

Mes com diantre es troba aquí?

Es frega les mans amb estoica calma.

M'atreveixo a xiuxiuejar-li a cau d'orella:

«Xina, que és prosa!»

LA VERITAT SURT DE LA BOCA DEL POETA

Al bar Universal, hi ha qui toca un piano de maneta.

Un poeta s'esgargamella: «Amèrica és el poble del
costat!»

I la gent sembla que s'ho prengui amb broma.

EL REMEI

Ens mirem les carcanades de perdiu en salsa.

En Calens m'adverteix que patirem
un atac de feridura.

«No t'ho creguis —li responc—,
ja que tenim a mà el remei.

Fes un bon tragueta de vi, amanit
amb una pastilleta de “lithinès”,
i no passarà res!»

EL BAR

Un xaloc de gent entra i ix del bar.
Em ilustro els llavis amb la llengua.
A dreta, demanen una ronda darrere l'altra.
Intento situar-me entre fresseig de plats
i el batibull del bulevard.
M'envaeix un mig son dolç i atordidor,
aclaparat per la xafogor enganxosa.
El ventilador del sostre gira.
M'han dut una beguda equivocada.
El diari és reiteratiu.
Per la televisió un locutor dona una informació
molt detallada de tot el que ha succeït al país:
competicions de tallar troncs a Sant Hilari Sacalm,
incendis forestals i creuers amb el Fortuna.
Ni una paraula sobre Rosa Leveroni.

LA VISITA A LA UNIVERSITAT

M'integro a l'ona que es dirigeix
cap al restaurant universitari.
Sento una estranya impressió.
Els sorolls de la megalòpolis arriben com esfumats,
llunyans, com si topessin contra les reixes
i les altes parets dels pavellons d'aquesta ciutat,
petita, on tot és net i calma.
La gent és amable, les gespes estan ben cuidades
i les puntes dels cigarrets collides amb regularitat.
Tot això em recorda *El Presoner*,
la sèrie televisiva anglesa dels anys seixanta
on, en un univers pulcre, tothom
se saludava cortesament amb un: «Bon dia tingui!»

MÚSICA A CIUTAT

Passar del taller d'un pintor
a la caminada d'una dona jove
que simbolitza la percepció de la ciutat,
és com passar d'allò incopsable
a allò quotidià, i viceversa;
sense que el menor comentari vingui
a alterar la contemplació.
Sols, crits d'ocells de mar, rones de vaixells,
pelleriques de converses, campaneigs,
el clapoteig de l'aigua, l'acompanyen amb naturalitat.
Fins que brolla una música incomparable:
Satie, Mompou, o Pärt.

EL PAVELLÓ DE VIDRE

Aquí, en el pavelló, m'adono
de com la imatge enganxa les formes
en llur transparència.

Plans i plects conformen l'obsessió del cristall,
immaterial, abstracte, ideal.

Aquí s'inicia l'aventura de la imatge
que acaba fluint, multiplicats
els electrons del temps
i la llum.

Qui podrà veure la ciutat
com un jardí de microprocessadors?

LA VIA OLÍMPICA

Un taxista m'afirma amb rotunditat
que l'única via olímpica és la que baixa
en dreta línia del parc Güell al mar.

L'HORÒSCOP

PEIXOS

20 de febrer – 20 de març

«Arribaran a la seva vida noves amistats,
i pot ser especialment intensa.
Res millor, doncs, que convidar la seva parella
a albergínies al caviar, amb ceba i tomàquet.
Serà un magnífic començament.»

LA PALMERA ENTOTSOLADA

I

Una palmera mústia és la contrafigura d'ella mateixa.
Fa el recompte del que ha viscut. Parloteja sobre allò
recòndit del visible, amb al·lusions dissimulades al secret.

II

Em dol de veure un arbre trist.
Li parlo en veu baixa de Plató:
«El Cosmos és un gran ser vivent
l'harmonia del qual revela la unitat oculta.
L'esperit de la terra va lligat al cor de la Terra
com l'interior d'una cosa al seu exterior.
Per això, els moviments i les evolucions de l'un
expliquen per analogia els de l'altre
i s'expliquen també pels de l'altre.»
Atenta, la palmera ciutadana
espera que acabi la perorata
per a poder exclamar:
«Que m'estic ofegant!»

DUES MANERES DE VOLAR

En els primers símptomes de l'estiu
berenadors espitregats acoloreixen la posta
amb vels de cridòria i argelaga.

Em miro les mans fêtes per a càlem.

En aquesta lluminositat macilenta
una papallona tremolinejant zigzagueja,
i mosquits s'enlairen en esquadretes.

DE MICA EN MICA

La ciutat era força més acolorida que no recordava:
llums de neó, rètols intermitents, aparadors il·luminats.
Hi anem com els cargols de can Soterias,
de mica en mica, i amb la saviesa
de barrejar les plomes del Paral·lel
amb els colors blaugrana.
Unes donen color,
i els altres xuten la pilota.

LES FESTIVITATS

Ses Majestats arriben al moll.

Se senten les aclamacions del poble,
trons d'artilleria i tocs de campana.

Te Deum a la catedral, il·luminacions a la nit
i castells de focs completen la festa.

La Barcelona dels vells temps acull Carles III,
però Néstor Luján creu que el toc d'al·leluia
significa que la Quaresma, amb les seves penitències,
ha acabat i que s'entra per fi en la Pasqua Florida.

ESSÈNCIES D'ÈPOCA

Al final de la guerra
va córrer paper moneda.
El pa va ser abundós,
els llegums conegueren la varietat
—reservades les lleties als vençuts.
L'eufòria, però, poc va durar.
És la penúria que havia de durar.
Tot i això, l'orgasme és apolític.
Les xicotes vivien a l'establiment
a tota pensió.
Al menú, pestilència,
cols amb oli d'època.
Hi imperaven les essències
del *sígueme-pollo*
i la suor dels mascles en zel.
Major aflluència: vespre de 7 a 9,
nits de 10 a 1.
Sobre els terrats interminables,
fileres de banderoles,
blanques tovalloles
per a la higiene de cada assalt.
Havent deixat el jaç públic,
en l'obscura companyia que asserena,

ocorrien doncs llargues pixarades
de complaença.

EL CÀSTIG

Déu és omnipresent —vol dir que no bada.
A prova aquest animal estrany i pelut,
incapaç de fer altra cosa que córrer a quatre grapes.
Fa poc el van capturar al Pirineu
i el van traslladar del bosc al zoològic,
on l'estic observant.
És en un animal d'aquesta mena
que fra Garí va ser convertit,
després d'haver fornicat amb una filla de Gifré,
i d'haver-la assassinat.
Tot i que la carn és dèbil, ja ho diuen,
el sant baró, que vivia al palau comtal,
va ser castigat durament.

A CA L'AMAT

Des del menjador abacial de Vallvidrera,
acinglat i acarat a Barcelona,
la ciutat es redueix a una postal.
Protegit pel vidre del brogit llunyà,
sembla com si sentís escolans tocar a mort.
Qui diria que som a ca l'Amat?

FINAL DE PEL·LÍCULA

Silenci, impassibilitat, mite.
És el que et serveixen, amb glaç,
els carrers afligits i els suburbis deserts.
Gest minuciós, siluetes hieràtiques,
soledat imperial.
Algú ha buidat la ciutat.
N'ha esborrat els personatges.
N'ha guardat l'aparença
tot imposant la màscara.
No hi ha més amor ni simulacre.
Res, si no és la mort imminent
i la bellesa derisòria dels fantasmes
que es neguen a perdre el prestigi.

MEDITACIÓ A MONTJUÏC SOBRE UNA TOMBA ANÒNIMA

Si bé el dimoni és el sobirà de la vermina,
qui és el sobirà de les ànimes en pena
que cerquen i cerquen i no tenen història?

CARRER SANT DOMÈNEC DEL CALL

En un mur de cairons grisos, altíssim,
d'aquest carrer estret i tortuós,
acaben de descobrir uns plecs:
pregàrics, insòlites segons experts.

Precs hebreus, però de conversos.
La resposta remet a la pregunta.
A dos passos, en una llibreria,
passejo la mirada per les lleixes.

A fora ja, vaig caçant el ciment
en va —trobo només el patiment.

EL BAGUL

No teníem aigua corrent
ni estufa ni automòbil.
Només teníem tres llengües,
dos miralls i un exili.
Jo tenia un passatemp,
furgar el bagul de família:
paper moneda putrescent,
un fil d'escriptor anònim
i una ferida recent.

HOMENATGE AL SENY CAMPEROL

Cautelós com les serps,
el seny camperol creua la calçada
com si d'una riuada es tractés.
No és pas absurd: els ofecs són molts
en la colada de metall.
En el laboratori del caos,
les rates sempre se'n surten.

INVOCACIÓ A FAVOR DELS RAMATS INCONTROLATS

Vito (o Vit) és un sant per invocar
en temps de vaques boges.
Ell vetlla sobre els moviments incontrolats,
desconcentrats dels ramats.
Perquè hi ha xais que, a la insabuda,
realitzen el conegut programa:
dues passes endavant i tres enrere.
Vito és també el sant de la son.
Sol dormir cent hores
seguides sense adonar-se'n.
Un dia fatídic, però, el va despertar un gall.
I va començar a ser considerat
l'inventor del despertador.

METAFÍSICA A LA BOQUERIA

Té alguna cosa a veure
la metafísica amb el llegum?
La carxofa recorda a l'esperit
que el món no es redueix, és cert,
a un objecte maquinat,
ni a matèria informada de fora;
res no val malforjar una comprensió
mitjançant trulls i plans inclinats.
L'hortalissa proporciona un altre model.
Ve a ser record de l'antic moviment:
arrelant-se en un lloc que li és propi
és com ateny plenitud de creixement.
Vana esperança seria dones
voler anar més enllà.
Desvelar l'ésser mateix,
esfullant la carxofa.
S'arribaria al buit.

UN NADAL BLANC

Per Nadal anem al cine.
La pel·lícula és una mica rara.
S'entén que la parella té una nena
petita, i una doble vida.
La neu de Nadal es veu d'entrada
que no pot ser sinó coca,
però es manipula en família.
La dona rossa s'assembla a una model
d'importació i el marit fa fila de directiu
ni jove ni maldestre.
Conformen una autèntica parella
que s'estima i estima la filla.
Certament, la feina és reprehensible,
però també és feina,
i els que podrien detenir-los
són més corromputs que ells.
De qui et pots refiar?
De ningú, diu el riure
sorneguer del cineasta,
que amb prou feines se sent.

COSTUMS VIGENTS

Tota la gent porta el punyal a la mà dreta,
la fiola de metzina a l'esquerra,
l'antídot a la cintura,
i les cartes d'amor sobre el cor.

PLAÇA REIAL

Tal volta la ciutat és inexistent,
boirosa i fantasmal.
Des de la plaça Reial,
la mirada sol ser exòtica i remota.
De sobte, apareix una estrella fugaç
que deixa en passar una cua lluminosa.
Ella ha posat en moviment la quietud
amb un únic gest,
escàs, auster, sobri com la misèria.
És en la mirada i en les maneres
que he trobat els fasts de la ciutat
i la luxosa exuberància de tot.

EL MUSEU DEL JOGUET DE FIGUERES

Com és possible de copsar la malenconia?

Ella és la passió de les passions.

I un dels anells transmissors de l'origen,

dels desigs, de les feines,

de la mutació pel dolor i la felicitat,

del retorn a la comunitat.

La flor tardana és una rosa de paper de seda

deixada sobre un piano de joguina

que sona per les pepes de cartró

i uns quants pallassos de llauna.

**D'HAVA A ICS FINS A BARCELONA SENSE DATA,
ELS BONS DIES**

«Què passa al carrer?» Se sentia botzinar sorollosament un cotxe que trencava la interioritat del món a la qual m'havia abocat tot llegint el poeta foll de la torre de Tübinga. La finestra de Hölderlin donava al llac, i la meua donava al món que de fora entrava a dins, amb la mateixa intensitat que l'olor de pa del forn de sota de l'estudi. «Lena, qui és que dona cops a la porta?» Vivíem amb Lena Balaguer a Sabadell, a la cruïlla Concepció amb Tres Creus, on fèiem la revista *Èczema*. S'hi van presentar Jean Calens i Patrick Gifreu, el darrer dels quals, sense conèixer-lo personalment, el vaig reconèixer per la seva fisonomia: cara gitana, cabellut, ulls rere ulleres fosques i elegància de coll blanc amb llaç negre. Al llibre *Telediari*, editat a Campos per Damià Huguet, feia pocs dies, el 1980, hi surt amb una fotografia amb el peu «Teràpies de moda no m'estafen».

La pulsio de la nostra conversa em va sacsejar profundament. El folklòric dels llocs es convertia en el valor de l'ultralocal universal i la llengua pròpia es mudava en estrangera. La política no es diferenciava de l'eroticisme i la mística de la història dels perdedors.

Vaig entendre que em trobava amb algú que estava disposat a contradir la lògica uniformadora de les idees prees-

tablertes i dels discursos dominants. Aquell escriptor era un convicte de la transgressió. Ambdós ens havíem trobat, com a rastrejadors i continuadors de l'avantguardisme, perquè jo en fos l'editor d'un text poliglota dissident, *Hava*, que ell em lliurà. «A Catalunya, ets l'únic que ho pot publicar.»

Li havia llegit *Tor Vabel* (1979), que m'havia passat Josefina Matamoros, l'estiu passat, a Perpinyà, i altres textos d'estil experimentador a revistes que seguia pel seu to innovador com *Doc(k)s*, *4 Taxis*, *Tam Tam* o a través d'editors submergits de per aquí com Epsilon, de Tarragona, on havia publicat *Falsa Alarma* (1979). Vaig comprometre'm a publicar-lo a *Èczema* sense res més, i també que ell, d'ara endavant, fos el meu bessó.

En Patrick, venint del Rosselló, portava al damunt la perduració de la idea d'exiliat, per sang i sang de la història. Tot el país vivia en exili dins el propi país, l'estat de la llibertat els tancava dins la pròpia llibertat.

El seu amic i acompanyant Jean Calens repartia el temps entre Bordeus, vetllant el cap enterrat de Francisco de Goya, en condició d'exili, i el poblet Villalonga dels Monts, dalt el Pirineu, des d'on havia ajudat al pas de perseguits i d'inspiradors. Artista lacanià, escrivia per condensació del que per desplaçament procedia de la figuració. Adorava, de Barcelona, l'abandó de l'avinguda de la Llum i les atraccions Apolo. Era més subBrossa que el poeta. Em va passar unes

fotografies enigmàtiques amb uns textos que componien un llibret d'estructura filosòfica i lingüística: *Juste à coté du Sujet*. Més endavant també el vam publicar a *Èczema*.

Havent sopat, aquell primerencontre vam enfilarnos en cotxe cap al cap i casal amb les finestres abaixades perquè entrés el vent i colpegés la veu de Maria Callas cantant l'*Ave Maria*. Vam arribar-nos a les atraccions de l'Apolo, amb nom del nostre déu poeta endevinador. Veient que el sol podia empastifar el nostre idil·li i enterrar-nos amb els professionals exrevolucionaris que aquelles hores començaven a rentar-se les dents per entrar als despatxos, vam fer cap a la muntanya de Montserrat.

De genolls, amb Patrick Gifreu, vam fer «poètica» de la Moreneta, de la verge dels bibliòmans. No conec ningú que, sent més descreguts que ho érem nosaltres, s'hagi agenollat davant la fusta amb més devoció. Patrick, amb la llengua catalana, feia el mateix, l'adorava i la trencava, hi donava unes possibilitats d'escriptura i d'idea plenament plenipotenciàries.

JV. Foix ens havia adoctrinat: «No concurseu, no floregeu...». M'ho vaig agafar al peu de la lletra. No hi concursava però havia d'acceptar de ser membre de jurats. Clandestí. Així que vaig poder premiar els que per escriptura no haurien d'haver concursat: Patrick Gifreu, el primer, donant-se a conèixer a través del premi López Picó a Llibres del Mall el

1983 amb l'excel·lent llibre *Ics*. Maria-Mercè Marçal, Jordi Domènech, Víctor Sunyol, Carles Hac Mor, Ester Xargay en serien altres de premiats per aquí i per allà. Algú pensa que si no hagués estat allà l'inconscient del dandi heterodox Patrick Gifreu, la *Ics* de norma, sentit ple i temptació hauria pogut saltar la doble frontera? I l'Hac Mor?

Vint anys més tard de junyir en una la *Ics* símbol i conspiració, i teoria i poesia, Patrick Gifreu saltà els Pirineus per baixar de nou fins a Cadaqués i fer visible, sobtadament i tramuntanal, la seva enorme figura literària entre nosaltres; i guanyà el premi Cadaqués a Rosa Leveroni amb *Via dels ossos* (2003). I l'any següent, en un darrer alè, baixà a València; i guanyà amb *La seda d'un so* (2004) el premi Vicent Andrés Estellés. D'aquell mateix any és *Barcelone sans date/Barcelona sense data*, publicat en edició bilingüe francès català. I de llavors que va fer retirada. Un dia hauríem de veure publicada en un sol volum la poesia d'aquest poeta cabdal, diferent de tots, fins i tot d'ell mateix.

He d'afegir el llibre seu que prefereixo: *Autoplàstia del cargol tocat pel bolet* (1988), que ell mateix considerava un «dietari metafísic». La seva obra poètica sempre ha anat acompanyada de l'assaig, sistema que no cal separar d'una obra poètica insigne, un arrelament amb el qual s'enllaça amb *Dalí, un manifest ultralocal* (1996), i amb *Gaudí, la glòria del gran arquitecte* (2003), dues exemplificacions

de lectura que donen continuïtat a la particular poètica de *Teoria de les Ics* (1991). Insisteixo: publiquen l'Obra Completa d'aquest pensador de primera en dos volums: un per a poesia i un altre per a assaig. I deixo de banda les seves traduccions al francès de Llull i March, Villena i Eiximenis, Vinyoli i Bauçà i Gimferrer.

En aquells anys daurats vaig tenir una relació més que fraternal —de bessó no idèntic— amb Patrick Gifreu, qui, com a català del nord, sabia molt de francès i que jo com a català del sud podia ajudar-lo en els retocs, en la tresca de traduir teatre, és a dir paraula en acció. Vaig acceptar de traduir la primera peça conjunta *Oh, les beaux jours* de Samuel Beckett si Patrick acceptava de fer-ho a quatre mans.

Gifreu s'hi va posar a l'acte i unes setmanes després vaig pujar a Perpinyà. A l'estudi havia instal·lat uns fils d'estenedor de paret a paret i hi tenia penjats tot de retalls de paper amb frases curtes escrites a mà. «Què és tot això?», i va raonar que eren les fitxes de les repeticions. «Tot el text és un joc de frases que van girant amb una precisió matemàtica!» Obstinat i ceballuts, vam dedicar totes les hores d'uns dies enclaustrats a retocar i polir la traducció.

En teatre el joc fàcil és agafar un idioma estàndard i fer que tot soni en directe. Per a nosaltres, en canvi, com a traductors sense traïdoria, la clau no era si això en català es diu o no es diu, sinó si Beckett ho escriuria així perquè fos

dit aixà. Tenim un català literari massa acomplexat i pobre a causa de la paraula viva, d'arrel romàntica, i calia aprofitar Beckett per eixamplar el vocabulari i sacsejar el llenguatge.

Gifreu, a la redacció del pròleg que havíem de signar junts, va començar amb una pregunta: «Si Beckett no s'ha traduït ell mateix al català, per què l'hem de traduir Nosaltres?» Vam arribar a una conclusió: «Altaió i Gifreu saben prou francès i català perquè Beckett no necessiti el català per a res i, tanmateix, el català necessiti Beckett». Havíem fet cinc versions fins a la definitiva. Més endavant vam traduir amb aquest sistema *Carta als actors*, de Valère Novarina; *La senyora de Sade*, de Yukio Mishima i *Tot assajant Dom Juan*, de Louis Jouvet. De Rosa Novell a Quim Lecina, de Julieta Serrano, Muntsa Alcañiz, Anna Lizaran, Carlota Soldevila a Teresa Vilardell, i de Mercè Pons a Josep M. Flotats, és tot un esplet d'actors i actrius que van passar per la paraula alterada o perversa o política. Aquests títols mereixen un tercer volum d'Obres Completes.

Va ser en aquells anys, que Patrick Gifreu havia publicat *Ics* i jo *Biathànatos o l'elogi del suïcidi*. Des d'*Axe sud* l'amic va fer una llarga reflexió sobre el meu llibre i trobava que la paraula i el gest s'havien aliat per abolir el real fantasmagòric i que els poemes mateixos havien matat el suïcidi. «Aquí està la ficció amb la seva veritat més bella que la llegenda històrica i els seus informes policíacs». Gifreu coneixia el

contrapunt, l'enfrontament simbòlic amb la pèrdua per fer costat a l'Altre.

Així ens cartejàvem, en la confidencialitat de la correspondència: «Demà a les quatre, em suïcido. Em tiro sota la màquina del Talgo. Però i la porqueria de Déu? No, la temptativa és impossible perquè estic llegint el *Biathànatos*, prova de totes les impossibilitats materials». Això és: el llibre com una cura!

La ratlla de frontera, en xoc de plaques, en aquells dies feliços de joia i dolor, de transgressió, vivia una efervescència que venia animada per la il·lusió de la transició democràtica al nord del sud i pel sincretisme postmodern que junyia l'ultralocal i el cosmopolitisme. Per la ruta, amb Gifreu, fèiem salts de cavall a l'escaquer de la història amb complicitat entre blanques i negres, valls i contraforts pirinencs, sense contraris geològics ni contradicció filològica, en el barroc postmodern: de Déu a Deulofeu i Pujols, de Llull a Gaudí i Jujol, de Joyce a Foix i Brossa, i del *mail art* als joves filòsofs.

Tot Europa desplegava el potencial artístic en un desplaçament de les grans capitals de cultura com París i Berlín cap a les perifèries. El sud bullia d'art, i just en aquell moment i circumstàncies jo mateix havia iniciat des d'*Èczema* un punt de sortida de l'aïllament, que amb Patrick Gifreu anomenàvem «el camí blanc dels enigmes». Era el lloc per al qual havien transitat des dels temps medievals Ramon

Llull i Arnau de Vilanova i per on, en els temps moderns, havien hagut de partir, perseguits pel bàndol nacional, el bo i millor de la cultura republicana i progressista en camí cap a l'exili. Tot això, com això que escric a *El somni de la subversió* ressona a Gifreu.

Quan amb el tombant del segle passat la Cultura fou substituïda per la Indústria Cultural, Gifreu abandonà la presència pública i es retirà i exilià voluntàriament com a exiliat a l'interior dins el clot d'una cultura d'abast incommensurable. Al llarg del segle XXI, el del capitalisme global, Gifreu ha sobreviscut en solitari fent un treball de lector dels clàssics catalans i de traductor a la recerca de la veritat i la bellesa. La col·lecció de llibres d'autors catalans medievals per ell traduïts al francès és una de les operacions polítiques de més alta volada i magnitud que s'han fet desinteressadament en l'acció nacional desacomplexada.

Llegiu, llegiu *Barcelona sense data*, on érem i on podríeu ser. Al poema «Metafísica a la Boqueria» el poeta Patrick Gifreu ho deixa clar:

«[...] Ve a ser record de l'antic moviment: / arrelant-se en un lloc que li és propi / és com ateny plenitud de creixement. / Vana esperança seria doncs / voler anar més enllà. / Desvelar l'ésser mateix, / esfullant la carxofa. / S'arribaria al buit.»

VICENÇ ALTAIÓ

D'aquesta edició de
Barcelona sense data, de Patrick Gifreu,
se n'ha fet un tiratge de cinc-cents exemplars.

MENGEM PER L'ORIFICI DEL LENGUATGE
TOTA LA MATÈRIA DEL MÓN CREAT
PER DÉU ESCAMPADA AQUÍ.

VALÈRE NOVARINA

